

فصلنامه علمی - پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز

سال چهارم شماره ۱۳ بهار ۱۳۸۸

بررسی عوامل شخصیتی، محیطی و سبک حل مسئله مؤثر بر فرار دختران از منزل

زلیخا قلی‌زاده - دانشجوی دکترای علوم اعصاب‌شناختی دانشگاه تبریز

دکتر عباس بخشی‌پور - دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه تبریز

دکتر جلیل باباپور‌خیرالدین - استادیار روانشناسی دانشگاه تبریز

چکیده

در تحقیق حاضر نقش عوامل شخصیتی، محیطی و سبک حل مسئله مؤثر بر فرار دختران از منزل مورد بررسی قرار گرفته است. برای این منظور ۶۰ نفر از دختران ۱۸ - ۱۲ ساله در دو گروه ۳۰ نفری فراری و عادی از نظر عوامل شخصیتی، سبک حل مسئله و عوامل محیطی مورد مقایسه قرار گرفتند. دختران فراری با مراجعه به مرکز مداخله در بحران و خانه‌ی سلامت از طریق نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و دختران عادی از طریق نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از بین مدارس راهنمایی و دبیرستان انتخاب شدند. آزمودنی‌ها پرسشنامه‌های شخصیت نوجوان آیزنگ و سبک حل مسئله کسیدی و محقق ساخته جهت بررسی عوامل محیطی را تکمیل کردند. نتایج پژوهش نشان داد که دختران فراری در بعد برون‌گرایی - درون‌گرایی و روان‌پریش‌خویی - کنترل‌تکانه تفاوت معنی‌داری با دختران عادی دارند. دختران فراری در سبک حل مسئله خلاق تفاوت معنی‌داری با دختران عادی دارند. عوامل محیطی در فرار دختران از منزل مؤثر است. بین شخصیت و سبک حل مسئله دختران فراری رابطه وجود دارد و برون‌گرایی و روان‌پریش‌خویی حدود ۰/۳۳ از مؤلفه‌ی مهارگری حل مسئله را تبیین کرد و برون‌گرایی حدود ۰/۱۰ از متغیر اعتماد در حل مسئله را تبیین کرد.

واژگان کلیدی: برون‌گرایی - درون‌گرایی، روان‌پریش‌خویی - کنترل‌تکانه، روان‌رنجورخویی - ثبات هیجانی و سبک حل مسئله.

کودک یا نوجوانی که بدون اجازه‌ی والدین یا سرپرست خانه را ترک می‌کند، کودک یا نوجوان فراری^۱ قلمداد می‌شود (معظمی، ۱۳۸۲). فرار ممکن است یک پدیده‌ی وابسته به جستجوی هویت خویش باشد یا می‌تواند در نتیجه مشکلات خانوادگی، محیطی و شخصی رخ دهد. نوجوانان فراری با مسائل زیادی مواجه‌اند. آنها در معرض ابتلاء به بیماری‌های مقاربتی، اختلالات پوستی، ضعف سیستم ایمنی، سوءتغذیه، ناهنجاری‌های روانشناختی از قبیل افسردگی، کاهش عزت‌نفس و احساس کفایت، اعتیاد و سوءمصرف مواد، اختلالات سلوک و رفتارهای ضداجتماعی قرار می‌گیرند (بلاها، ۲۰۰۱)^۲. دختران فراری در صورت باز نگشتن سریع یا باز نگرداندن سریع آنها به دامن خانواده و رها شدن در اجتماع، در شرایط موجود جامعه ما و به‌دلیل نبود حمایت‌های قانونی و ممکن نبودن دستیابی به مکانی امن و یافتن شغلی شرافتمندانه با مشکلات و مصایب بی‌شماری مواجه خواهند شد. به‌طوری که شانس کمتری را برای بازگشت به زندگی سالم و طبیعی خواهند داشت.

بنابراین ضروری است که با شناسایی عواملی که در فرار دخیل هستند، سعی در کاهش فرار داشت. باتوجه به اینکه فساد و تباهی دختران عامل ناپایداری خانواده یعنی رکن و پایه‌ی اصلی اجتماع می‌باشد از این‌رو انجام دادن مطالعات علمی ما را در یافتن راهی برای پیشگیری از این معضل کمک خواهد کرد (معظمی، ۱۳۸۲).

در این پژوهش سعی شده عوامل شخصیتی، محیطی و سبک حل مسأله مؤثر در فرار دختران از منزل مورد بررسی قرارگیرد. مهم‌ترین عوامل مؤثر در فرار مسائل خانوادگی می‌باشد چنانچه ۸۰ درصد دلایل ذکر شده برای فرار، مسائل و مشکلات خانوادگی است مشکلات مدرسه مثل آزار دیدن و مسائل شخصی نظیر مصرف الکل و موادمخدر نیز شخص را به سوی فرار سوق می‌دهد. سوءاستفاده‌های فیزیکی و مشکلات با خواهر و برادر معمولاً آغازگر فرار می‌باشند (کاوایلا^۳، ۲۰۰۱). مسائل خانوادگی شامل

1- Runaway
3- Cavilla

2- Blaha

سوءاستفاده هیجانی، جنسی، جسمی و تعارض بین والدین، مشکلات زیاد با قوانین و نظم، درگیری و مشکلات با همشیرها (خواهر و برادر) و اعتیاد والدین و مشکلات ناشی از مصرف الکل والدین می باشد. مشکلات مربوط به مدرسه شامل آزار دیدن در مدرسه، علاقه نداشتن به مدرسه، احساس تنهایی در مدرسه و بدرفتاری معلمین می باشد. فراری‌ها با احتمال بیشتری نظرات منفی درباره‌ی مدرسه، بیان می‌کنند. در مقایسه‌ی که بین فراری‌ها و آنهایی که سابقه فرار ندارند صورت گرفته، این نتیجه به دست آمده که نظرات منفی درباره‌ی مدرسه در فراری‌ها ۳۶ درصد و در غیرفراری‌ها ۱۷ درصد می‌باشد. دختران فراری دارای شرایط کسالت بار و غیرقابل تحمل در خانواده خود هستند و روابط حاکم در خانواده منجر به فرار آنها می‌شود (خاکپور، ۸۱). فاکتورهایی چون سن، جدایی و طلاق، سردی و غفلت هیجانی و سایر بدعملکردی‌های خانواده با فرار همبسته است (اطلاعات خط کودک^۱، ۲۰۰۲). گوادز^۲ و همکاران (۲۰۰۸) در مطالعه خود نتیجه گرفتند که ۸۳/۵ درصد از بی‌خانمان‌ها سابقه‌ی فرار از منزل داشته‌اند و متوسط سن اولین فرار آنها ۱۴/۵ سالگی بوده است.

نظریه‌های متعددی وجود دارد که بیان می‌کنند منابع و راهبردهای اختصاصی مقابله افراد با موارد تنیدگی‌زا طی تحول شخصیت شکل می‌گیرند و عوامل محیطی در شکل‌گیری شخصیت نقش قاطعی دارند (آبیاری، ۱۳۷۹). میزان عوامل تنیدگی‌زا در دختران فراری در سطح بالاتری نسبت به دختران غیرفراری قرار دارد از طرفی نوع ارزیابی فرد از موقعیت‌ها نه تنها باعث می‌شود که فرد رویدادهای ناگوار زندگی را فشارزاتر ارزیابی کند بلکه بر نوع شیوه‌ی مقابله با این عوامل تنیدگی‌زا نیز تأثیر گذار است. حال بررسی‌هایی که در مورد دختران فراری انجام شده نشان می‌دهد که این افراد از منابع حمایتی و رویارویی کمتری برخوردارند و در مقابل رویدادهای فشارزا آسیب‌پذیرترند (معظمی، ۱۳۸۰). میزان عوامل تنیدگی‌زا در دختران فراری بسیار بیشتر

1- Child Line Information

2- Gwadz

از دختران عادی است. شیوه‌ای که دختران فراری برای مواجهه با مشکلات خود به کار می‌برند بیشتر شیوه‌های ناکارآمد هیجان‌مدار است. دختران فراری دارای ریخت شخصیتی خاصی می‌باشند حساسیت هیجانی و اضطراب از ویژگی بارز شخصیتی آنهاست (بازیاری، ۱۳۸۱). درون‌گرایان بیشتر از برون‌گرایان مستعد اضطراب هستند. به‌نظر می‌رسد دختران فراری درون‌گراتر از دختران غیرفراری باشند.

نتیجه پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که آموزش تنش‌زدایی تدریجی و حل مسأله در کاهش تمایل به فرار در دختران فراری مؤثر می‌باشد. همچنین ترکیب این آموزش‌ها با مشاوره‌های فردی به‌ویژه برای نوجوانانی که از اضطراب بالایی برخوردارند می‌تواند مؤثر بوده و در تصمیم‌گیری مهم و حل تعارض‌های زندگی آنها را یاری رساند و آنها را در مقابل مشکلات مقاوم ساخته به‌طوری‌که بتوانند در برابر مشکلات خانوادگی و کنار آمدن با جو متشنج خانواده به راهکاری منطقی بیندیشند و راهکار ناکارآمد فرار را انتخاب نکنند. یکی از عوامل مؤثر در فرار احساس تنهائی، بی‌حوصلگی و افسردگی می‌باشد (کاویلا، ۲۰۰۱). جورم^۱ و پارکس^۲ دریافتند افرادی که در روان‌رنجورخوئی نمره بالائی کسب کرده‌اند برای افسردگی، اضطراب و سرزنش خود مستعد بودند (شولتز^۳، ۱۳۷۹). تقریباً نصف فراری‌ها به‌دلیل افسردگی یا ناراحتی خود فرار می‌کنند (خداداد و میری، ۱۳۸۲). بنابراین شاید بتوان گفت که عامل روان‌رنجورخوئی می‌تواند در فرار نقش داشته باشد.

روش

طرح پژوهش

باتوجه به موضوع تحقیق که عبارت است از عوامل محیطی و شخصیتی و سبک حل مسأله^۴ مؤثر بر فرار دختران از منزل چون این عوامل را محقق ایجاد نکرده است و فرار

1 - Jorm
3- scholtz

2- Parks
4- problem solving

پس از وقوع آن که به صورت طبیعی رخ داده، مورد بررسی قرار می‌گیرد. بنابراین طرح پس از وقوع (علّی - مقایسه‌ای) می‌باشد. در این تحقیق دو گروه از دختران (۱) آنهایی که از منزل فرار کرده‌اند، (۲) دختران عادی که با والدین خود زندگی می‌کنند از نظر عوامل شخصیتی (برون‌گرایی - درون‌گرایی، روان‌رنجورخویی - ثبات هیجانی، روان‌پریش‌خویی - کنترل تکانه)، روش حل مسأله و عوامل محیطی (آزار و اذیت در محیط منزل و اختلاف با اعضای خانواده) باهم مقایسه شدند.

جامعه و نمونه‌ی آماری

جامعه‌ی آماری متشکل از ۶۰ دختر است ۳۰ نفر از آنها دختران عادی هستند که با والدین خود زندگی می‌کنند. ۳۰ نفر بعدی دختران فراری هستند که در مراکز مداخله در بحران، خانه‌ی سلامت و بازپروری زنان مورد بررسی قرار گرفتند. این ۶۰ نفر در دو گروه ۳۰ نفری از نظر عوامل شخصیتی و محیطی و سبک حل مسأله مورد مقایسه قرار گرفتند. با توجه به تعداد کم دختران فراری روش نمونه‌گیری، نمونه‌گیری در دسترس می‌باشد. در مورد دختران عادی ۳۰ نفر دانش‌آموز در سطح راهنمایی و دبیرستان به‌وسیله روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از مناطق ۱، ۲، ۳، ۴ تبریز انتخاب شدند.

ابزارهای اندازه‌گیری

آزمون شخصیت نوجوان آیزنگ^۱: این آزمون شامل ۸۰ سوال می‌باشد و برای گروه سنی ۱۲ تا ۱۸ سال تهیه شده است نمره‌گذاری این پرسشنامه با ۴ کلید برای میزان‌های E، N، P و L صورت می‌گیرد. روایی این آزمون توسط آیزنگ و همکارانش بر مبنای تجربیات مختلف و شیوه‌های متفاوت مورد تأیید قرار گرفته است. آیزنگ و همکارانش پایایی این آزمون را در تحقیقات مختلف بیش از ۰/۷۰ محاسبه نموده‌اند که

1- Eysenck

به نظر آنها خیلی رضایت‌بخش بود جالب اینکه در هنجاریابی این آزمون در ایران توسط براهنی و مولوی علاوه بر تأیید اعتبار این پرسشنامه در ایران به ترتیب پایایی آن را ۰/۷۰ و ۰/۸۰ (در حد همان یافته آیزنگ و همکارانش) تعیین نموده و مورد تأیید قرار داده‌اند (به نقل از میمندی، ۱۳۸۱).

پرسشنامه محقق ساخته: این پرسشنامه جهت بررسی وضعیت جمعیت‌شناسی و عوامل محیطی شبانه روزی مثل آزار و اذیت در محیط زندگی و اختلاف با اعضای خانواده ساخته شد و برای تعیین اعتبار محتوایی آن نیز از اساتید محترم علوم تربیتی و روانشناسی کمک گرفته شد. پایایی این پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفا برابر ۰/۸۵ به دست آمد.

مقیاس حل مسأله: این مقیاس از سوی کسیدی و لانگ^۱ (۱۹۹۶) طی دو مرحله ساخته شده است و دارای ۲۴ سوال است که ۶ عامل را می‌سنجد و هر کدام از عوامل دربرگیرنده ۴ ماده آزمون می‌باشد. این عوامل عبارتند از: درماندگی، مهارگری حل مسأله، سبک خلاقیت، اعتماد در حل مسأله، سبک اجتنابی و سبک روی آوردی. مقیاس شیوهی حل مسأله از سوی محمدی و صاحبی (۱۳۸۰) اعتباریابی شد. ضرایب آلفا و میانگین همبستگی درونی ماده آزمون‌ها نیز مشخص شده است. باتوجه به اینکه ضرایب آلفا بالاتر از ۰/۵۰ هستند (بجز سبک روی آورد) و میانگین آلفا برابر با ۰/۶۰ می‌باشد و همچنین باتوجه به میانگین همبستگی درونی ماده آزمون‌ها، این مقیاس از اعتبار لازم برخوردار است. همچنین اعتبار درونی این مقیاس در پژوهش دیگر، با استفاده از ضریب آلفا برابر با ۰/۷۷ به دست آمده است (باباپور و همکاران، ۱۳۸۲). روایی این مقیاس بیشتر متکی به روایی محتوا و روش ساخت و تهیه آن است با آن که در دستورالعمل مقیاس شیوهی حل مسأله بحث روشن و واضحی از ضریب روایی آن به میان نیامده است اما درباره‌ی سوال‌های آن برخی شواهد مانند افرادی که از آن استفاده

1- Cassidy & long

کرده‌اند و در این زمینه تخصص دارند، نشان‌دهنده‌ی ارتباط مقیاس با خصیصه مورد بررسی می‌باشد. از طرف دیگر با در نظر گرفتن شاخص اعتبار به‌عنوان ضریب روایی (ضریب روایی برابر است با ریشه دوم ضریب اعتبار) در یک پژوهش (باباپور و همکاران، ۱۳۸۲) ضریب روایی این مقیاس برابر با $0/87$ به‌دست آمده که ضریب قابل قبولی است.

۳۰ دختر فراری از منزل در مراکز مداخله در بحران، خانه سلامت، مرکز بازپروری دختران و شبانه‌روزی دختران تبریز شناسایی شدند و از طریق نمونه‌گیری در دسترس به هر کدام از آنها سه پرسشنامه (پرسشنامه شخصیتی نوجوان آیزنگ، پرسشنامه حل مسأله کسیدی و لانگ و پرسشنامه محقق ساخته) داده شد و توضیحات لازم در مورد پر کردن پرسشنامه‌ها نیز به آنها داده شد. محل پژوهش تبریز می‌باشد. گروه بعدی هم ۳۰ دختر عادی بودند که با خانواده‌های خود زندگی می‌کردند این گروه از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از مناطق ۱، ۲، ۳، ۴ تبریز انتخاب شدند. برای بررسی رابطه‌ی فرار با شخصیت و سبک حل مسأله دختران فراری از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره (MANOVA) یکراهه استفاده شده است. برای بررسی رابطه‌ی بین شخصیت و سبک حل مسأله‌ی دختران فراری ابتدا از روش همبستگی پیرسون و سپس از رگرسیون گام به گام استفاده شد. برای بررسی عوامل محیطی از آزمون خی ۲ استفاده شد.

یافته‌ها

تعداد آزمودنی‌ها، میانگین، انحراف استاندارد، حد پایین و حد بالای ابعاد شخصیت و سبک حل مسأله برای دو گروه دختران فراری از منزل و دختران عادی که با خانواده‌ی خود زندگی می‌کنند در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول شماره (1) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در دو گروه متفاوت

تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	حد پایین	حد بالا	
۳۰	۱۴/۳۰	۳/۶۹	۶	۲۰	فراری
۳۰	۱۳/۷۶	۴/۴۷	۱	۱۹	عادی
۳۰	۱۲/۳۰	۳/۳۵	۷	۲۰	فراری
۳۰	۱۷/۱۳	۳/۹۰	۶	۲۲	عادی
۳۰	۵/۸۳	۳/۶۲	۱	۱۲	فراری
۳۰	۳/۳۳	۲/۷۵	۰	۹	عادی
۳۰	۴/۲۳	۲/۲۵	۰	۸	فراری
۳۰	۳/۵۶	۲/۰۶	۰	۶	عادی
۳۰	۴/۸۶	۲/۲۸	۱	۸	فراری
۳۰	۴/۸۰	۱/۶۶	۱	۸	عادی
۳۰	۴/۵۶	۱/۹۵	۱	۸	فراری
۳۰	۶/۱۶	۱/۸۲	۱	۸	عادی
۳۰	۴/۲۰	۲/۱۵	۱	۸	فراری
۳۰	۴/۱۶	۲/۳۳	۰	۷	عادی
۳۰	۵/۱۰	۲/۰۹	۲	۸	فراری
۳۰	۵/۱۰	۱/۸۲	۱	۸	عادی
۳۰	۵/۴۶	۲/۳۷	۱	۸	فراری
۳۰	۵/۹۶	۱/۶۹	۱	۸	عادی

برای تعیین اینکه آیا شخصیت در فرار دختران از منزل تأثیرگذار است، این فرض‌ها مطرح است: فرضیه‌ی اول: روان‌رنجورخویی دختران بر فرار آنها از منزل تأثیر دارد. فرضیه‌ی دوم: درون‌گرایی دختران بر فرار آنها از منزل تأثیر دارد. فرضیه‌ی سوم: روان‌پریش‌خویی دختران بر فرار آنها از منزل تأثیر دارد.

به منظور پاسخ دادن به فرضیه‌های ۱ تا ۳ از تحلیل واریانس چندمتغیره (MANOVA) یکراهه برای تعیین تفاوت میان دو گروه دختر از لحاظ عامل‌های شخصیت استفاده شد ابتدا از آزمون چندمتغیره ویلکز لامبدا^۱ برای تعیین معنی‌داری متغیر فرار بر عامل‌های شخصیتی اجرا گردید که نتیجه‌ی آن در جدول ۲ آماده است.

جدول شماره (2) آزمون معنی‌داری چند متغیره فرار و عامل‌های شخصیت

متغیر	آزمون چند متغیره	F	سطح معنی‌داری
فرار	ویلکز لامبدا	۱۱/۹۵	۰/۰۰۰

جدول شماره (3) نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره (MANOVA) تأثیر فرار بر روان رنجور خویی - ثبات هیجانی، برون گرایی - درون گرایی، روان پریشی - کنترل تکانه

منبع تغییرات	متغیرهای شخصیتی	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری
	روان رنجور خویی	۴/۲۶	۱	۴/۲۶	۰/۲۵	۰/۶۱۷
فرار	برونگرایی	۳۵۰/۴۱	۱	۳۵۰/۴۱	۲۶/۷۴	۰/۰۰
	روان پریشی	۹۳/۴۱	۱	۹۳/۴۱	۹/۰۵	۰/۰۰۴
	روان رنجور خویی	۹۷۷/۶۶	۵۸	۱۶/۸۵		
خطا	برونگرایی	۷۶۷/۷۶	۵۸	۱۳/۲۳		
	روان پریشی	۶۰۰/۸۳	۵۸	۱۰/۳۵		
	روان رنجور خویی	۱۲۷۹۸/۰۰	۶۰			
کل	برونگرایی	۱۴۱۱۳/۰۰	۶۰			
	روان پریشی	۱۹۵۵/۰۰	۶۰			

همان‌طور که از جدول ۳ معلوم می‌شود دو گروه در بعد برون گرایی و روان پریش خویی باهم تفاوت معنی‌دار دارند. نتایج بیانگر آن است که دو گروه از نظر روان رنجور خویی تفاوت معنی‌داری ندارند. بنابراین می‌توان گفت که فرضیه‌ی اول تأیید نشد و روان رنجور خویی

1- Wilks lambda

دختران بر فرار آنها از منزل تأثیر ندارد. دو گروه در بعد برون‌گرایی - درون‌گرایی تفاوت معنی‌داری داشتند به طوری که دختران فراری درونگراتر از دختران عادی بودند. بنابراین می‌توان گفت که فرضیه‌ی دوم تأیید شد و درونگرایی دختران بر فرار آنها از منزل تأثیر دارد. دختران فراری در بعد روان‌پریش‌خویی - کنترل تکانه با دختران عادی تفاوت معنی‌داری دارند. بنابراین فرضیه‌ی سوم نیز تأیید شد پس روان‌پریش‌خویی بر فرار دختران از منزل تأثیر دارد.

فرضیه‌ی چهارم: دختران فراری از منزل از نظر سبک حل مسأله تفاوت معنی‌داری با دختران عادی دارند.

به‌منظور پاسخ دادن به فرضیه‌ی ۴ از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره (MANOVA) یک‌طرفه برای تعیین تفاوت میان دو گروه دختر از لحاظ سطح سبک حل مسأله استفاده شد ابتدا از آزمون چندمتغیره ویلکز لامبدا برای تعیین معنی‌داری تفاوت دو گروه از نظر الگوی حل مسأله اجرا شد که نتیجه آن در جدول ۴ آمده است.

جدول (4) آزمون معنی‌داری چندمتغیره الگوی حل مسأله در دو گروه

متغیر	آزمون چندمتغیره	F	سطح معنی‌داری
الگوی حل مسأله	ویلکز لامبدا	۲۴۹۸	۰/۰۳

همان‌طور که از جدول ۴ معلوم می‌شود تفاوت دو گروه از نظر حل مسأله معنی‌دار است. جهت تعیین اینکه دختران فراری در کدام مؤلفه‌های سبک حل مسأله با گروه دیگر تفاوت دارند از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره (MANOVA) یک‌طرفه استفاده شد نتایج این آزمون در جدول ۵ آمده است.

جدول شماره (5) نتیجه تحلیل واریانس چندمتغیره (MANOVA) یک طرفه تفاوت الگوی حل مسأله در دو گروه

منبع تغییرات	مؤلفه‌های سبک حل مسأله	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معنی داری
خطا	درماندگی	۶/۶۶	۱	۶/۶۶	۱/۴۲	۰/۲۳
	مهارگری	۶/۶۶	۱	۶/۶۶	۰/۰۱	۰/۸۹
	خلاق	۳۸/۴۰	۱	۳۸/۴۰	۱۰/۷۳	۰/۰۰
	اعتماد	۱/۶۶	۱	۱/۶۶	۰/۰۰	۰/۹۵
	اجتناب	۶/۶۶	۱	۶/۶۶	۰/۰۱	۰/۸۹
	گرایش	۳/۷۵	۱	۳/۷۵	۰/۸۸	۰/۳۵
	کل	درماندگی	۲۷۰/۷۳	۵۸	۴/۶۶	
مهارگری		۲۳۲/۲۶	۵۸	۴/۰۰		
خلاق		۲۰۷/۵۳	۵۸	۳/۵۷		
اعتماد		۲۹۲/۹۶	۵۸	۵/۰۵		
اجتناب		۲۱۸/۸۶	۵۸	۳/۷۷		
گرایش		۲۴۶/۴۳	۵۸	۴/۲۴		
درماندگی		۱۱۹۰/۰۰	۶۰			
مهارگری	۱۶۳۴	۶۰				
خلاق	۱۹۷۴	۶۰				
اعتماد	۱۳۴۳	۶۰				
اجتناب	۱۸۰۰	۶۰				
گرایش	۲۲۱۱	۶۰				

همان‌طور که از جدول ۵ معلوم می‌شود تفاوت دختران فراری با دختران عادی در سبک حل مسأله خلاق معنی‌دار می‌باشد. نتایج بیانگر آن است که دختران فراری در

سبک حل مسأله خلاق با دختران عادی تفاوت معنی‌داری داشتند. بنابراین فرضیه چهار تأیید شد.

در این تحقیق دو سوال مطرح بود:

سوال اول: آیا عوامل محیطی مانند آزار و اذیت و اختلاف با اعضای خانواده در منزل در فرار دختران دخیل است؟

برای جواب دادن به این سوال از آزمون خی ۲ استفاده شد. جدول ۶ نتیجه آزمون خی ۲ را درباره‌ی تأثیر آزار و اذیت جسمی در منزل بر فرار دختران را نشان می‌دهد.

جدول شماره (6) نتایج آزمون خی 2 آزار و اذیت جسمی و فرار از منزل

ارزش	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۷/۶۹	۲	۰/۰۰۰

نتایج بیانگر آن است که دختران فراری از نظر آزار و اذیت شدن در منزل با دختران عادی تفاوت معنی‌داری در سطح $P < 0/05$ دارند و دختران فراری بیشتر مورد آزار و اذیت جسمی قرار گرفته‌اند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که فرار با آزار و اذیت جسمی رابطه‌ی مثبت دارد. جدول ۷ نتیجه آزمون خی ۲ را درباره‌ی تأثیر اختلاف با اعضای خانواده را بر فرار دختران را نشان می‌دهد.

جدول (7) نتایج آزمون خی 2 اختلاف با اعضای خانواده

ارزش	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۳/۴۲	۲	۰/۰۰۰

دختران فراری از نظر اختلاف با اعضای خانواده با دختران عادی تفاوت معنی‌داری (در سطح $P < 0/05$) دارند. دختران فراری اختلاف بیشتری را ذکر کردند.

سوال دوم: چه رابطه‌ای بین شخصیت و سبک حل مسأله دختران فراری وجود دارد؟

برای جواب دادن به این سوال ابتدا از ضریب همبستگی پیرسون و سپس تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شد.

جدول شماره (8) نتایج ضریب همبستگی پیرسون

روان رنجور خوبی - ثبات هیجانی	برونگرایی - درونگرایی	روان پریش خوبی - کنترل تکانه	درماندگی مهارگری	خلاق	اعتماد	اجتناب گرایش
روان رنجور خوبی - ثبات هیجانی	۱					
برونگرایی - درونگرایی	۱	۰/۴۲*				
روان پریش خوبی - کنترل تکانه	۰/۱۷	۰/۳۳	۱			
درماندگی	۰/۳۶	۰/۲۴	۱			
مهارگری	۰/۵۳**	۰/۳۹*	۰/۱۶	۱		
خلاق	۰/۰۷	۰/۰۳	۰/۲۶	۰/۱۶	۱	
اعتماد	۰/۳۶*	۰/۰۹	۰/۴۷**	۰/۲۳	۰/۵۱**	۱
اجتناب	۰	۰/۰۴	۰/۱۶	۰/۲۰	۰/۱۵	۱
گرایش	۰/۰۷	۰/۲۶	۰/۱۸	۰/۲۰	۰/۲۸	۰/۳۷*
		P<۰/۰۱				P<۰/۰۵

نتایج جدول ۸ نشان می‌دهد که: در دختران فراری رابطه‌ی بین روان رنجورخویی و برونگرایی منفی می‌باشد ($r=-0/42$) به عبارت دیگر با افزایش یک متغیر، متغیر دیگر کاهش می‌یابد رابطه‌ی بین مهارگری حل مسأله و روان رنجورخویی مثبت است ($r=0/37$) یعنی هر قدر دختران فراری روان رنجورتر باشند بیشتر از مهارگری حل مسأله استفاده می‌کنند. رابطه‌ی بین مهارگری حل مسأله و برونگرایی منفی است ($r=-0/53$) یعنی هر قدر دختران فراری برونگرتر باشند کمتر از مهارگری حل مسأله استفاده خواهند کرد. رابطه‌ی بین مهارگری و روان پریش خویی منفی می‌باشد ($r=-0/39$) یعنی هر قدر دختران فراری روان پریش‌تر باشند کمتر از مهارگری حل

مسأله استفاده خواهند کرد. رابطه‌ی بین اعتماد در حل مسأله و برونگرایی مثبت است ($r=0/36$) یعنی هر قدر دختران فراری برونگراتر باشند بیشتر از سبک اعتماد در حل مسأله استفاده خواهند کرد. رابطه‌ی بین اعتماد و درماندگی در حل مسأله منفی است ($r=0/47$) رابطه‌ی بین سبک خلاق با اعتماد در حل مسأله مثبت می‌باشد ($r=0/51$) رابطه‌ی بین اجتناب و گرایش مثبت است. ($r=0/37$) به منظور بررسی تبیین واریانس هر کدام از متغیرهای سبک حل مسأله توسط ابعاد شخصیت برای هر کدام از مؤلفه‌های حل مسأله به‌عنوان متغیر وابسته یا ملاک و ابعاد شخصیتی به‌عنوان متغیر مستقل یا پیش‌بین رگرسیون با روش گام به گام اجرا شد. در بخش اول متغیر درماندگی به‌عنوان متغیر ملاک و ابعاد شخصیت به‌عنوان متغیر پیش‌بین در نظر گرفته شد از آنجایی که هیچ‌کدام از ابعاد شخصیت وارد مدل رگرسیون نشدند در اینجا از ذکر آن خودداری می‌شود در بخش بعدی مهارگری به‌عنوان متغیر ملاک و ابعاد شخصیت به‌عنوان پیش‌بین در نظر گرفته شد، نتایج حاصل نشان داد که دو بعد شخصیت یعنی برونگرایی و روان‌پریش‌خوبی وارد مدل رگرسیون شدند و این دو متغیر توانسته حدود $0/33$ از مؤلفه مهارگری حل مسأله را تبیین کنند نتایج ضرایب بتا نشان دادند که جهت ضرایب در برونگرایی و روان‌پریش‌خوبی منفی می‌باشد نتایج در جدول ۹ و ۱۰ آمده است.

جدول شماره (9) تحلیل رگرسیون گام به گام متغیر شخصیت (متغیر مستقل) جهت مهارگری در حل مسأله (متغیر وابسته)

متغیر پیش‌بین	شاخص / منبع	درجه آزادی	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	نسبت F	سطح معنی‌داری
برونگرایی	رگرسیون	۱	۴۲/۵۲	۴۲/۵۲	۱۰/۹۳	۰/۰۰
	باقیمانده	۲۸	۱۰۸/۹۳	۳/۸۹		
	کل	۲۹	۱۵۱/۴۶			
روان‌پریش‌خوبی	رگرسیون	۲	۵۷/۳۰	۲۸/۶۲	۸/۲۱	۰/۰۰
	باقیمانده	۲۷	۹۴/۱۶	۳/۴۸		
	کل	۲۹	۱۵۱/۴۶			

جدول (10) خلاصه اطلاعات مربوط به ضرایب رگرسیون، ضریب تعیین و خطای استاندارد برآورد تحلیل تأثیر شخصیت بر مهارگری (به روش تحلیل رگرسیون گام به گام)

متغیر پیش بین	ضریب b	ضریب بتا	نسبت t	سطح معنی داری t	ضریب تعیین (R)	خطای استاندارد برآورد
۱ برونگرایی	-۰/۳۶	-۰/۵۳	-۳/۳۰	۰/۰۰۳	۰/۲۵	۱/۹۷
۲ برونگرایی	-۰/۰۳۲	-۰/۴۷	-۳/۰۸	۰/۰۰۵		
روان پریش خویی	-۰/۲۰	-۰/۳۱	-۲/۰۵	۰/۰۴۹	۰/۳۳	۱/۸۶

در بخش بعدی مؤلفه‌های خلاقیت به‌عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شد و چون هیچ کدام از ابعاد شخصیت وارد مدل رگرسیون نشدند در اینجا از ذکر آن خودداری شده است. در بخش بعدی متغیر اعتماد به‌عنوان متغیر ملاک و ابعاد شخصیت به‌عنوان پیش بین در نظر گرفته شد. نتایج حاصل از اجرای مدل نشان داد که برونگرایی وارد مدل رگرسیون شد و توانست حدود ۰/۱۰۱ از متغیر اعتماد در حل مسأله را تبیین کند. به‌علاوه ضرایب بتا نشان دادند که جهت ضریب در برونگرایی مثبت می‌باشد نتایج در جدول ۱۱ و ۱۲ آورده شده است. در کل فقط دو مؤلفه از سبک حل مسأله توسط ابعاد شخصیت تبیین شدند و نیز بعد روان‌رنجور خویی هیچ کدام از ابعاد سبک حل مسأله را تبیین نکرد. برای مؤلفه‌های اجتناب و گرایش نیز هیچ‌کدام از ابعاد شخصیت وارد مدل رگرسیون نشدند بنابراین از ذکر آن خودداری شده است.

جدول شماره (11) تحلیل رگرسیون گام به گام شخصیت (متغیر مستقل) جهت اعتماد

متغیر پیش بین	شاخص / منبع	درجه آزادی	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	نسبت F	سطح معنی داری
برونگرایی	رگرسیون	۱	۱۷/۷۹	۱۷/۷۹	۴/۲۵	۰/۰۴
باقیمانده		۲۸	۱۱۷	۴/۱۷		
کل		۲۹	۱۳۴/۸۰			

جدول شماره (12) خلاصه اطلاعات مربوط به ضرایب رگرسیون، ضریب تعیین و خطای استاندارد برآورد تحلیل تأثیر شخصیت بر اعتماد (به روش تحلیل رگرسیون گام به گام)

متغیر پیش‌بین	ضریب b	ضریب بتا	نسبت t	سطح معنی‌داری t	ضریب تعیین (R)	خطای استاندارد برآورد
برونگرایی	۰/۲۳۴	۰/۳۶۳	۲/۰۶۴	۰/۰۴۸	۰/۱۰۱	۲/۰۴

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش عوامل محیطی (آزار و اذیت در محیط منزل و اختلاف با اعضای خانواده سبک مقابله‌ای و عوامل شخصیتی موثر بر فرار دختران از منزل مورد بررسی قرار گرفت. دو گروه از دختران مورد مقایسه قرار گرفتند. یک گروه دخترانی بودند که سابقه‌ی فرار از منزل را داشتند گروه دوم دختران عادی بودند که با خانواده خود زندگی می‌کردند. این دو گروه از نظر ابعاد شخصیت (برونگرایی - درونگرایی، روان‌رنجورخویی - ثبات هیجانی، روان‌پریش‌خویی - کنترل تکانه)، سبک حل مسأله عوامل محیطی مورد مقایسه قرار گرفتند و رابطه‌ی بین شخصیت و حل مسأله مورد بررسی قرار گرفت.

در این پژوهش ابتدا این دو گروه از نظر ابعاد شخصیت بررسی شدند.

اولین یافته پژوهش بیانگر آن بود که دختران فراری از منزل با دختران عادی در بعد برونگرایی - درونگرایی تفاوت معنی‌داری داشتند و دختران فراری درونگراتر بودند. دختران فراری در مقایسه با دختران عادی در بعد روان‌پریش‌خویی تفاوت معنی‌داری داشتند. طوری که دختران فراری روان‌پریش‌خوتر از دختران عادی بودند.

دومین مورد پژوهش مقایسه دو گروه از نظر سبک حل مسأله بود نتایج نشان داد که دختران فراری در سبک حل مسأله خلاق تفاوت معنی‌داری با دختران عادی داشتند دختران عادی بیشتر از الگوی حل مسأله خلاق استفاده می‌کردند و نیز دختران فراری در سبک حل مسأله مهارگری تفاوت معنی‌داری با دختران غیرفراری داشتند. این یافته با یافته حیدری (۱۳۸۳) و معظمی (۱۳۸۰) همسو است.

سومین مورد پژوهشی بررسی رابطه‌ی بین عوامل محیطی با فرار بود. دو گروه از نظر عوامل محیطی با هم تفاوت معنی‌داری داشتند. دختران فراری نسبت به گروه دیگر آزار و اذیت جسمی و اختلاف بیشتری را ذکر کرده بودند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که عوامل محیطی در فرار دختران از منزل دخیل است. همسو با این یافته، فاسولو و کراس (۲۰۰۲) نشان داد که فرار دختران از منزل با آزار و اذیت جسمی و اختلاف با اعضای خانواده رابطه‌ی مثبت دارد.

چهارمین مورد پژوهش بررسی رابطه‌ی بین شخصیت و حل مسأله دختران فراری بود. یافته‌ها بیانگر آن بود که دو بعد شخصیت یعنی برونگرایی و روان پریش خوبی تا ۳۳٪ سبک حل مسأله مهارگری را تبیین می‌کنند و برونگرایی تا ۱۰٪ از متغیر اعتماد در حل مسأله را تبیین می‌کند. دختران عادی در مقایسه با دختران فراری برونگراتر هستند. در چند بررسی معلوم شد که برونگرایی به صورت مثبت به سلامت هیجانی ربط دارد و کسانی که در برونگرایی نمره‌ی زیادی کسب می‌کنند بهتر از آنهایی که نمره‌ی کمی در برونگرایی کسب می‌کنند، قادر به کنار آمدن با استرس‌های روزمره بودند. برونگرایان هم‌چنین با احتمال بیشتری جوای کمی و حمایت اجتماعی برای برخورد با استرس بودند.

در این تحقیق معلوم شد که دختران فراری درونگراتر می‌باشند. درونگرایان آستانه‌ی درد و تحمل پایین‌تری از برونگرایان دارند (شولتز، ۱۳۷۹). بنابراین می‌توان گفت آستانه‌ی درد و تحمل در دختران فراری پایین‌تر از دختران عادی است. همسو با این یافته سیمونز^۱ در سال ۱۹۹۰ نشان داد که نوجوانان فراری در بزرگسالی آستانه‌ی تحمل درد پائینی را نشان می‌دهند (دمبو^۲ و جنیوس^۳، ۲۰۰۲). دختران فراری در مقایسه با دختران عادی روان‌پریش‌ترند. این جنبه‌ی اساسی شخصیت شامل گرایش

1- simonz
3- Janus
5- psychopaty

2- Dembo
4- psychose

به سمت سایکوز^۴ می‌باشد روان‌پریش‌خویی درجه‌ای از سایکوپاتی^۵ نیز هست (سایکوپاتی به معنای عدم وفاداری واقعی به هر شخص یا گروه یا سمبل می‌باشد). نمره‌ی زیاد در این شاخص حاکی از بدبینی، سوءظن، عدم لذت بردن از دنیا، از دست دادن قدرت ترحم و همدردی، تمایل به آزار دیگران، احساس بدشانسی و حقارت و کابوس‌های متعدد است. همسو با این یافته کاویانی (۱۳۸۲) بیان داشته که روان‌پریش‌ها سخت و دشوارند، تمرکز حواس و حافظه آنها کم است. تفکراتشان با واقعیات تطبیق نمی‌کند و نمی‌توانند با محیط اطراف خودشان سازگار شوند. همچنین دختران فراری نسبت به دختران عادی، بی‌اعتمادی اضطراب آمیزی دارند. پشیمانی در این افراد توأم با ناامیدی است که ایجاد هراس‌ها و نشانه‌های ضعف روانی می‌کند. این عوامل در دختران فراری تحت تمایل به افسردگی، خلق غمگین، حساسیت هیجانی و بی‌ارزش شمردن خود مطرح می‌شود.

میزان عوامل تنیدگی‌زا در دختران فراری در سطح بالایی قرار دارد. از طرفی نوع ارزیابی فرد از موقعیت‌ها نه تنها باعث می‌شود که فرد رویدادهای ناگوار زندگی را فشارزاتر ارزیابی کند بلکه بر نوع شیوه‌ی مقابله با این عوامل تنیدگی‌زا نیز تأثیرگذار است. همسو با این یافته بررسی‌هایی که بر روی دختران فراری انجام شده نشان می‌دهد که این افراد از منابع حمایتی و رویارویی کمتری برخوردارند و در مقابل رویدادهای فشارزا آسیب‌پذیرند (معظمی، ۱۳۸۰). میزان عوامل تنیدگی‌زا که در دختران فراری وجود دارد بسیار بیشتر از دختران عادی است، در مقابل شیوه‌ای که در این دختران برای مواجهه با مشکلات خود به کار می‌برند بیشتر شیوه‌های ناکارآمد هیجان‌مدار است (حیدری، ۱۳۸۳).

تاریخ دریافت نسخه‌ی اولیه مقاله : ۸۶/۰۹/۲۵
تاریخ دریافت نسخه‌ی نهایی مقاله: ۸۷/۰۴/۱۷
تاریخ پذیرش مقاله: ۸۸/۰۲/۳۰

References

منابع

- آبیاری، محسن (۱۳۷۹). ماهیت و ساختار مفهوم مقابله در فرهنگ ایران مطالعه تطبیقی بر مبنای مقیاس پاسخ‌های مقابله (CRI). پایان‌نامه‌ی ارشد روانشناسی عمومی. دانشگاه تهران.
- باباپور، جلیل؛ طباطبائی، سید کاظم؛ اژه‌ای، جواد و فتحی آشتیانی، علی (۱۳۸۲). بررسی رابطه‌ی بین شیوه‌های حل مسأله و سلامت روانشناختی دانشجویان. مجله روانشناسی، سال هفتم، شماره ۱، صفحات ۳ تا ۱۶.
- بازیاری میمندی، مهتاب (۱۳۸۱). بررسی ویژگی‌های شخصیتی و میزان تنیدگی در دختران فراری و عادی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- حمیدی، فریده (۱۳۸۲). بررسی ساخت خانواده، سبک و دلبستگی دختران فراری و اثربخشی خانواده درمانی و درمانگری حمایتی در تغییر آنها. رساله جهت اخذ درجه دکتری در رشته روانشناسی. دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- حیدری، شیما (۱۳۸۳). بررسی تأثیر آموزش تنش‌زدایی تدریجی و مهارت‌های حل مسأله بر کاهش تمایل به فرار دختران در معرض فرار. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته روانشناسی، دانشگاه الزهراء، دانشکده روانشناسی.
- خاکپور، مسعود (۱۳۸۱). نقش خانواده در فرار دختران از منزل. چکیده مقالات نخستین کنگره آسیب‌شناسی خانواده در ایران. دانشگاه شهید بهشتی.
- خدادادی، مریم و میری، محمدرضا (۱۳۸۲). نقش آسیب‌های خانواده در ایجاد پدیده دختران فراری. چکیده‌ی مقالات نخستین کنگره‌ی آسیب‌شناسی خانواده در ایران. دانشگاه شهید بهشتی.

دیماثو، ام رابین (۱۳۷۸). روانشناسی سلامت، ترجمه کیانوش هاشیمان. تهران: سمت (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۱۹۹۱).

زارعان، مصطفی (۱۳۸۳). رابطه‌ی بین هوش هیجانی و سبک حل مسأله با سلامت عمومی. پایان‌نامه‌ی کارشناسی. دانشگاه تبریز دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. شریعتی‌یار، رباب (۱۳۸۳). بررسی رابطه‌ی بین جرأت‌مندی و شیوه‌های حل مسأله در دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه تبریز. پایان‌نامه‌ی کارشناسی روانشناسی بالینی. دانشگاه تبریز.

شولتز، دوان شولتز، سیدنی‌الن (۱۳۷۹). نظریه‌های شخصیت. ترجمه: یحیی سیدمحمدی، تهران: ویرایش (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۱۹۹۸).

کاوایی، حسین (۱۳۸۲). نظریه‌های زیستی شخصیت. تهران: سنا.

محمدی، فریده و صاحبی، علی (۱۳۸۰). بررسی سبک حل مسأله در افراد افسرده و مقایسه با افراد عادی. مجله علوم روانشناختی، جلد اول، شماره یک، صفحات ۲۴ تا ۴۲.

معظمی، شهلا (۱۳۸۲). فرار دختران چرا؟ تهران: گرایش.

معظمی گودرزی، بهمن (۱۳۸۰). بررسی تأثیر آموزش تنش‌زدایی تدریجی و مهارت‌های حل مسأله بر میزان تنیدگی و شیوه‌های مواجهه دختران فراری. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

Blaha, Maureen. (2001). Runaway Prevention Curriculum Teacher Guide. *Journal of Adolescent Research*.7:1-17

Cassidy, T., & Buanside, E. (1996). Problem-Solving Style, Stress and Psychological Illness: Development of a Multifactorial Measure. *British Journal of Clinical Psychology*, 35, 265-277.

- Cavilla, Ana (2001). Consultation on Young Runaways. *American Journal of Public Health* 91: 1409-1429.
- Child Line Information (2002). Child Line January. *Journal of Health and Social Behavior* 50: 401- 413.
- Dimatteo, M.R. (1991). *The Psychology of Health, Illness and Medical Care. An Individual Perspective*, California: Brooks Cole Polishing Company.
- Dembo, & Janus, M.C., (2002). Midwest Longitudinal Study of Homeless. *American Journal of Orthopsychiatry*. 66(3):350-360
- Fasulo, Samuelj & Cross. Theodore P. (2002). *Children and Youth Services Review*. Vol. 24, No.8.623-640
- Furnham, Adrian & Barrett, Lynne, (1988). *Exploring Social Psychology*. Third Edition, Boston: Allyn and Bacon.
- Gwadz, M.V. Gostnell, K. Molenski, C. Willis, B. Nish, N. Nolan, C.T. Tharaken, M, S. Ritchie, S.A., (2008) The Initiation of Homeless Youth into the Street Economy. *Journal of Adolescence*, XX. 1-21
- Scholt, E.M. (1997). Exploration of Criteria for Residential and Foster Care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 38, 657-666.